

Kriittiset raaka-aineet ja sääntely

KISU-aamukahvit 30.11.23
Topi Turunen

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Mitä ovat kriittiset raaka-aineet?

- Kriittiset raaka-aineet (KRA) tarkoittavat raaka-aineita, joilla on suuri taloudellinen merkitys Euroopalle ja toimitushäiriön riski on myös suuri. KRA:t ovat tärkeitä mm. akuissa, erilaisissa teknologiatuotteissa sekä vihreän siirtymän kannalta.
- KRA:t määritellään EU-komission ns. KRA-listoissa.
- Useiden KRA:den osalta EU on riippuvainen niiden tuonnista kolmansista valtioista (esim. Kiina).
- EU:ssa on jo pitkään puhuttu KRA:den paremmasta hallinnasta ja omavaraisuuden edistämisestä, mutta sääntely on ollut pistemäistä eikä asettanut merkittäviä velvoitteita.
- Keväällä 2023 Euroopan komissio julkaisi KRA-aloitteen, joka piti sisällään myös ehdotuksen KRA:ita koskevasta asetuksesta.
- Tässä esityksessä on tarkoitus käydä läpi asetuksen tärkeimpiä ohjauskeinoja.

KRA-aloite

KRA-aloite perustuu neljälle pilarille:

- 1) Se määrittelee prioriteetit ja asettaa selvät tavoitteet vahvistaa EU:n KRA:iden toimitusketjuja. Samalla se kodifioi KRA koskevia vaatimuksia.
- 2) Se asettaa uusia keinoja vahvistaa EU:n sisäisiä KRA-kapasiteetteja koko niiden elinkaaren ajalla.
- 3) Se asettaa toimia parantaakseen EU:n valmiutta ja mahdollisuutta hallita toimitusriskejä.
- 4) Se asettaa yhteisen hallintakehikon ja perustaa Euroopan kriittisiä raaka-aineita käsittelevän toimikunnan neuvomaan ja koordinoimaan aloitteet toimia sekä keskustelemaan strategisista kumppanuuksista kolmansien valtioiden kanssa.

Kriittinen vai strateginen raaka-aine?

- Ehdotetussa KRA-asetuksessa KRA:t määritellään ensimmäistä kertaa sääntelyssä. Aiemmin ovat olleet vain komission KRA-listoissa.
- Asetuksessa määritellään KRA:t ja strategiset raaka-aineet (SRA):
 - SRA:t ovat materiaaleja, joita tarvitaan vihreään siirtymään, digitalisaation ja puolustusteollisuuden teknologioihin ja niiden maailmanlaajuisessa kysynnässä ja tarjonnassa on aukkoja. Näitä ovat mm. kobaltti, litium, kupari, nikkeli. SRA:t ja perusteet niiden määrittelylle asetuksen liitteessä.
 - KRA:t ovat SRA:t sekä muut materiaalit, jotka ovat taloudellisesti tärkeitä Euroopalle ja niiden toimitusriski on suuri. Näitä ovat mm. painavat ja kevyet harvinaiset maametallit. KRA:t ja perusteet niiden määrittelylle asetuksen liitteessä.
- Asetuksessa ensimmäinen kokonaisvaltainen yritys rakentaa sääntelykehikko KRA:ille. Omia erikoisvelvoitteita asetetaan SRA:ille.

Asetuksen tavoitteet

- Asetuksella pyritään: a) vuoteen 2030 mennessä unionin kapasiteetti kunkin SRA:n osalta on kasvanut siten, että unionin kapasiteetti kokonaisuudessaan lähestyy seuraavia vertailuarvoja tai saavuttaa ne:
 - unionin louhintakapasiteetilla voidaan tuottaa vähintään 10 prosenttia** unionin vuotuisesta SRA:iden kulutuksesta, siinä määrin kuin unionin varannot sen sallivat;
 - unionin jalostuskapasiteetilla voidaan tuottaa vähintään 40 prosenttia** unionin SRA:iden vuotuisesta kulutuksesta;
 - unionin kierrätyskapasiteetilla voidaan, mukaan lukien kaikki kierrätyksen välivaiheet, tuottaa vähintään 15 prosenttia** unionin SRA:iden vuotuisesta kulutuksesta;
- b) monipuolistamaan tuontia unioniin, jotta varmistetaan, että vuoteen 2030 mennessä kunkin SRA:iden vuotuinen kulutus unionissa missä tahansa asiaankuuluvassa jalostusvaiheessa voi perustua tuontiin useista kolmansista maista, joista **yksikään ei kata yli 65:tä prosenttia unionin vuotuisesta kulutuksesta**;
- (c) parantamaan unionin kykyä seurata ja hallita KRA:iden **toimitusvarmuuteen** liittyvää riskiä;
- (d) varmistamaan unionin markkinoille saatettujen **KRA:iden ja KRA:ita sisältävien tuotteiden vapaa liikkuvuus** samalla, kun varmistetaan ympäristönsuojelun korkea taso kehittämällä tällaisten raaka-aineiden ja tuotteiden kiertotaloutta ja kestävyyttä.
- Jos unioni ei saavuta tavoitteita, komissio arvioi, onko minkälaisiin toimenpiteisiin on ryhdyttävä.

Asetuksen ohjauskeinot

- Yksi keino edistää SRA:iden toimitusvarmuuden lisäämiseksi ovat **strategiset projektit**. Ne edistävät SRA-kapasiteetteja eri vaiheissa toimitusketjua, EU:ssa ja sen ulkopuolella. Projektien on edistettävä merkittävästi SRA:iden toimitusvarmuutta, oltava teknisesti toteutettavissa, kestäviä sekä edistettävä sosiaalisesti vastuullisia käytäntöjä. Strategiset projektit hyötyvät mm. keskitetystä palvelupisteestä sekä nopeutetusta lupakäsittelystä.
- Jäsenvaltioiden on tehtävä ja toimeenpantava **kansalliset ohjelmat**, joissa on keinoja mm. edistämään KRA:ita sisältävien jätteiden kierrätystä, komponenttien ja tuotteiden uudelleenkäyttöä sekä kierrätettyjen KRA:iden käyttöä.
- **Kaivannaisjätteiden jätehuolto suunnitelmiin** tulisi sisällyttää arvio KRA-pitoisuudesta ja mahdollisuuksista näiden hyödyntämisestä. Lisäksi jäsenvaltioiden on tarkasteltava käytöstä poistettujen kaivannaisjätealueita.
- Tietynlaisia **kestomagneetteja sisältävien tuotteiden** tulisi sisältää merkintä siitä, että ne sisältävät kestromagneetteja. Lisäksi isojen kestromagneettien osalta pitäisi tietoa niissä käytetyistä kierrätetyistä KRA:ista olla saatavissa. Vuoden 2031 alusta lähtien komissio voisi säätää delegoituja asetuksia kierrätettyjen KRA:iden käyttösuosvelvoitteista kestromagneeteissa.
- Asetuksessa ehdotetaan sääntöjä **sertifioinnille ja ympäristöjalanjäljen laskemiselle**.
- Asetuksen mukaan jäsenvaltioiden on edistettävä primaaristen KRA:iden omavaraisuutta **kansallisilla etsintäsuunnitelmissa**.
- Lisäksi asetuksessa on säännöksiä toimitusvarmuuden riskejä koskevia vaatimuksia **seuranta ja stressitestausta** koskien. Omavaraisuutta edistetään myös sääntelemällä **unionin strategisten varastojen koordinoinnista**.
- Asetuksessa ehdotetaan myös säännöksiä KRA:iden **yhteishankkinnoista**. Tämän lisäksi asetetaan sääntöjä **strategisista kumppanuuksista**, joita koordinoi KRA-toimikunta.

Tiivistelmä

- Ehdotettu KRA-asetus kodifioi KRA:ita koskevia tavoitteita yhteen säädökseen ja luo lainsäädännöllisen kehikon niiden hallinnalle.
- Asetuksen tavoitteet ovat kunnianhimoiset, mutta monet ohjauskeinot eivät aseta toimijoille vahvoja velvoitteita vaan ikään kuin luovat pohjaa tavoitteiden saavuttamiselle.
- Ehdotuksessa asetetaan useita erilaisia ohjauskeinoja, joiden tarkoituksena on edistää niin neitseellisten kuin kierrätettyjenkin KRA:iden käyttöä Euroopassa ja edistää Euroopan omavaraisuutta.
- Ehdotuksen lopullinen muoto ei ole vielä valmis, mutta asetusehdotus keskittyy suurelta osin neitseellisten KRA:iden hankintaan.

Kiitos! Kysymyksiä?

topi.turunen@syke.fi

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute